

Raamattutyö Tansaniassa

RAPORTTI VUODESTA 2024

Njamwezinkielinen Raamattu

KOEPAINOS KOLMESTA KIRJASTA
JULKAISTU

Asunkielinen Raamattu

KOEPAINOS KAHDESTA KIRJASTA
JULKAISTU

Fipankielinen Raamattu

SEITSEMÄN KIRJAA TARKISTETTU

Njihankielinen Raamattu

SEITSEMÄN KIRJAA TARKISTETTU

YLEISTÄ TANSANIASTA

Tansanian yhdistynyt tasavalta on noin 58,5 miljoonan asukkaan valtio Itä-Afrikassa. Idässä Tansania rajoittuu Intian valtamereseen.

Tansanian väestöstä lukutaitoisia on keskimäärin 77,9 prosenttia. Miesten lukutaitoisuus on korkeammalla tasolla kuin naisten. Koulukielenä ovat swahili ja englanti, ylemmillä asteilla pääosin englanti. Yleensä kielivähemmistöjen keskuudessa lukutaidottomuus on suurempaa kuin valtakielen puhujien parissa.

PIPLiA.voimasanoja

RAAMATUNKÄÄNNÖSTYÖ VÄHEMMISTÖKIELILLE

Perustiedot: Useaan kieliryhmään kuuluvat kirkot ovat pyytäneet Tansanian Pipliaseuralta uusia raamatunkäännöksiä. Näihin kieliryhmiin kuuluvat asun, njamwezin, fipan ja njihan puhujat.

Aiemmin asun, njamwezin ja njihan kielille käännetyt Uudet testamentit on julkaistu 1950- ja 1960- luvuilla ja ovat kieleltään vanhentuneita. Fipan kielelle vuonna 1988 julkaistussa Uudessa testamentissa on puolestaan vaikutteita useasta alueella puhuttavasta kielestä, ja kieliyhteisö on siksi pyytänyt siitä korjatun version.

Suomen Pipliaseura tukee käännöstyötä kaikissa näissä hankkeissa. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde toimii kääntäjien kouluttajana ja käännosten konsulttina eli lopullisena tarkastajana.

Käännöstyön edetessä tavoitteena on tuottaa myös alkeislukutaitomateriaalia heikkolukutaitoisille, jotka haluavat oppia lukemaan omakielistä Raamattuaan. Uusi raamatunkäännös tukee lukutaitoa, sekä vähemmistökielten ja kulttuurien kehittymistä ja säilymistä.

Raamatunkäännöstyön työmenetelmä: Pipliaseurojen raamatunkäännöstyötä tekevät paikalliset kielenpuhujat, jotka puhuvat kieltä äidinkielenään. Suomen Pipliaseura tekee Yhtyneiden Raamattuseurojen verkostossa käännöstyön konsultointia, arvioi osaltaan hankkeita sekä tukee niitä taloudellisesti. Käännöstyössä noudatetaan menetelmää, jossa kääntäminen jaetaan neljään peräkkäiseen vaiheeseen.

1. Kääntäjä laatii tekstistä raakakäännöksen
2. Tämän jälkeen kääntäjän kollegat tarkistavat raakakäännöksen sisällön ja kieliasun. Näin varmistetaan, että käännöksen kieli vastaa sovittuja käytänteitä ja normeja.
3. Seuraavaksi kielenhuollettua käännöstä testataan valikoidun kommentointiryhmän avulla. Testauksen avulla pyritään varmistamaan, että tavallinen lukija ymmärtää käännöksen.
4. Kun testauksen yhteydessä havaitut ongelmat on korjattu, käännöskonsultti tarkistaa käännöksen Raamatun alkukielistä tekstiä vastaan, jolloin korjataan mahdolliset ongelmat tai puutteet. Tämän jälkeen voidaan käännöksen katsoa olevan valmis.

Lopuksi käännös siirtyy kirkkojen käsiteltäväksi ja hyväksytään niissä käyttöön.

PIPLiA.voimasanoja

NJAMWEZINKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa on arviolta 1,5 miljoonaa njamwezinkielistä puhujaa. Väestö asuu maan keskilännessä, Taboran läänin Mbozin piirikunnassa Victoria- ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

Njamwezit ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut niin kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste njamwezinpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 59 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Luettavaa materiaalia ja kirjoja njamwezin kielellä ei ole paljon saatavissa vuonna 1951 julkaistua Uutta testamenttia ja vuonna 1961 julkaistua katekismusta lukuun ottamatta. Njamwezi on kuitenkin elinvoimainen ja laajasti käytetty kieli.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njamwezinkielinen koko Raamattu. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi, Uuden testamentin osalta tehdään tarkistuskäännös.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan kaikkia kirkkoja. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista njamwezinkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Mooseksen kirjojen, Psalmien ja pikku profeettojen vedostaminen (yllä mainittu vaihe 1) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) ovat jatkuneet. Käännöstyön asiantuntija Chris Pekka Wilde on työskennellyt kääntäjien kanssa (vaihe 4) niin etänä kuin paikan päällä.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2024 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: Psalmit, Hoosea (kesken)

Vaihe 2: 3. Mooses, 5. Mooses (kesken)

Vaihe 3: 4. Mooses (kesken)

Vaihe 4: 1.–2. Mooses, Joosua, Tuomarit, Ruut, 1.–2. Samuel, 1.–2. Kuninkaat, 1.–2. Aikakirja, Ester ja Joonas (valmiit)

Vaikutukset: Paikalliset kirkot ja yksityiset kristityt olivat iloisia 2. Samuelin, Ruutin ja Joonan kirjojen koepainoksen valmistumisesta syksyllä 2024. Kääntäjät huomioivat saamaansa palautetta käännöstyössä. Kääntäjä pastori **Allen Mpazi** kertoo:

PIPLiA.voimasanoja

”Allan Mpazi: Olemme kiertäneet eri paikkakunnilla jakamassa koevedoksia jo valmistuneista kirjoista. Ihmiset ovat olleet hyvin iloisia saadessaan lukea Raamattua omalla kielellään. Se tietysti tuntuu heistä niin kotoisalta. Tämä työ on ollut todella suuri siunaus seurakunnillemme!”

Vuonna 2023 herrnhutilaisseurakuntien piispat toivoivat, että Mooseksen kirjojen jälkeen käännettäisiin Psalmit, koska nämä ovat osa liturgiaa ja täten säännöllisesti njamwezinkielen puhujien ulottuvilla. Vuoden 2024 aikana vedostettiin (vaihe I) Psalmit lähes kokonaan. Tarkoitus on julkaista ne vuonna 2026.

Kääntäjä pastori **George Luvula** kertoo äidinkielen käännöksen merkityksestä näin:

”En sano, etteikö olisi hyvä kuulla Jumalan Sanaa myös jollakin toisella kielellä. Mutta kun sen saa kuulla omalla äidinkielellään se kuulostaa niin hyvältä!”

ASUNKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Asun puhujia on noin 530 000. Asuväestö asuu Pohjois-Tansaniassa Kilimanjaron läänin Mwangin ja Samen piirikunnissa.

Asut ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia. Perinteisten uskontojen tapoja on osin sekoittunut kristinuskoon kuin islamiinkin.

Lukutaitoisuuden aste asunpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 92 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen asunkielinen koko Raamattu. Asunkielinen Uusi testamentti valmistui vuonna 1954 ja siitä on otettu uusintapainokset 1967 ja 1972. Tämä Uuden testamentin tekstin osalta tehdään tarkistuskäännös. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea luterilaista, katolista ja adventtikirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista asunkielinen Raamattu vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Mooseksen kirjojen ja Psalmien vedostaminen (yllä mainittu vaihe I) ja tarkistaminen (vaiheet 2–3) ovat jatkuneet. Käännöstyön

PIPLiA.voimasanoja

asiantuntija Chris Pekka Wilde on työskennellyt kääntäjien kanssa (vaihe 4) niin etänä kuin paikan päällä.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2024 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: 3. Mooses (valmis), Psalmit (kesken)

Vaihe 2: 2. Mooses, 4. Mooses (kesken)

Vaihe 3:

Vaihe 4: 1. Mooses, 5. Mooses, Joosua, Tuomarit, Ruut, 1.–2. Samuel, 1.–2. Kuninkaat, 1.–2. Aikakirja, Ester ja Joona (valmiit)

Vaikutukset: Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista asun kielistä raamatunkäännöstä. Pohjois-Tansaniassa käytetään laajasti myös valtakieltä swahilia, mutta kirkoissa sen rinnalla käytetään asua. Kaikki eivät ymmärrä swahilia riittävästi, jotta Raamatun sanoma ja merkitykset avautuisivat sillä.

Koepainos 1.–2. Kuninkaiden kirjoista julkaistiin lokakuussa 2024. Paikallisten kirkkojen johtajien ja Pipliaseuran edustajien lisäksi käyttöönotto juhlassa oli runsaasti seurakuntalaisia.

Kääntäjä **Msifuni Msuya** kirjoittaa: “Olemme sydämellisesti kiitollisia teidän tuestanne ja rukouksistanne tätä työtä kohtaan. Toivomme ja rukoilemme, että Jumala siunaisi teitäkin aina silloin, kun Jumalan Sanaa luetaan meidän kielellämme.”

FIPANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa fipan kieltä puhuu noin 700 000 ihmistä. Kansanryhmä asuu Etelä-Tansaniassa Rukwan läänin Sumbawangan ja Nkasin piirikunnissa, jotka sijaitsevat Tanganjika ja Rukwa-järvien välisellä alueella.

Fipat ovat uskonnoiltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste fipanpuhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 70 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen fipankielinen koko Raamattu. Vuonna 1988 julkaistun Uuden testamentin teksti korjataan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi. Tämän lisäksi käännetään myös katolisen kirkon hyväksymät deuterokanoniset kirjat.

PIPLiA.voimasanoja

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea roomalaiskatolista, herrnhutilaista ja luterilaista kirkkoa sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista fipankielinen Raamattu vuoteen 2034 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella. Käännöstyö alkoi varsinaisesti vuoden 2022 alusta. Vuoden 2024 aikana käännöstiimi on jatkanut Vanhan testamentin historiallisten kirjojen ja Mooseksen kirjojen vedostamista ja tarkistamista. Vuoden aikana viimeisen tarkistusvaiheen läpäisivät Joosua, 2. Samuel ja I. Kuninkaat.

Kääntäjien kaksivuotinen kääntäjäkoulutus päättyi syksyllä. Koulutus toteutettiin sekä etänä että paikan päällä Nairobissa. Kääntäjät kertoivat koulutuksen olleen hyvin hyödyllinen omalle työlleen.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2024 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: I. Mooses (kesken), 2. Mooses (valmis) 4.–5. Mooses (kesken)

Vaihe 2: 2. Kuninkaat, 2. Aikakirja, Ester (hepreankielinen) (kesken)

Vaihe 3: Tuomarit, Esra, Nehemia, Ester (kreikankieliset lisäykset) (kesken)

Vaihe 4: Joosua, Ruut, I.–2. Samuel, I. Kuninkaat, I. Aikakirja, Joona (valmiit)

Vuoden 2024 aikana Joosuan, 2. Samuelin ja I. Kuninkaiden kirjojen viimeiset käännöstarkistukset (vaihe 4) suoritettiin paikan päällä Sumbawangassa. Parempien internet yhteyksien vuoksi vuonna 2025 aletaan tarkistamaan myös etänä.

Vaikutukset: Seurakunnat ottivat koepainoksen I. Samuelin, I. Kuninkaiden, Ruutin ja Joonan kirjoista ilolla vastaan syksyllä 2024. Tiimin johtaja ja kääntäjä **Emmanuel Kapele** kertoo:

”Emme käännä Raamattua omalle kielellemme vain historialliseksi jäänteeksi. Käännös on tätä päivää varten! Kun fipat lukevat sitä, he tulevat siunatuiksi!”

NJIHANKIELINEN RAAMATUNKÄÄNNÖSHANKE

Tansaniassa njihan kieltä puhuu noin 280 000 ihmistä. Njiha-väestö asuu Etelä-Tansaniassa Mbeyan läänin Mbozin piirikunnassa Rukwa-järven kaakkoispuolella.

PIPLiA.voimasanoja

Njihat ovat uskonnoltaan kristittyjä, muslimeja tai luonnonuskonnon harjoittajia.

Lukutaitoisuuden aste njihan puhujien parissa vaihtelee ollen keskimäärin 81 %. Yleensä nuoret ovat lukutaitoisempia kuin vanhempi väki, miehet enemmän kuin naiset.

Tavoite: Tavoitteena on kääntää ensimmäinen njihankielinen koko Raamattu. Njihankielinen Uusi testamentti valmistui vuonna 1965. Tämä Uuden testamentin teksti ajanmukaistetaan uuteen julkaisuun. Vanhan testamentin käännöstyö on kokonaan uusi.

Uusi raamatunkäännös tulee palvelemaan ennen kaikkea herrnhutilaista, roomalaiskatolista, luterilaista kirkkoa, helluntaiseurakuntia sekä joukko pienempiä seurakuntia. Kirkkojen johtajat toivovat käännöksen palvelevan kirkkojen kasvua ja kristinuskon syvempää ymmärrystä. Tavoitteena on julkaista njihankielinen Raamattu vuoteen 2032 mennessä.

Hankkeen eteneminen: Vuonna 2020 hanketta valmisteltiin kirkkojen ja kyläyhteisöjen johtajien tapaamisella. Käännöstyö alkoi varsinaisesti vuoden 2022 alusta. Vuoden 2024 aikana käännöstiimi on jatkanut Vanhan testamentin historiallisten kirjojen ja Mooseksen kirjojen vedostamista ja tarkistamista. Vuoden aikana viimeisen tarkistusvaiheen läpäisivät Joosua, 2. Samuel ja 1. Kuninkaat.

Kääntäjien kaksivuotinen kääntäjäkoulutus päättyi syksyllä. Koulutus toteutettiin sekä paikan päällä Nairobissa että etänä. Kääntäjät kertoivat koulutuksen olleen hyvin hyödyllinen.

Käännöstekstien tilanne vuoden 2024 lopussa oli seuraavanlainen:

Vaihe 1: 1.–2. Mooses, 4.–5. Mooses (kesken), Esra (valmis), Nehemia (valmis), Ester (valmis)

Vaihe 2: Tuomarit, 2. Kuninkaat, 2. Aikakirja (kesken)

Vaihe 3:

Vaihe 4: Joosua, Ruut, 1.–2. Samuel, 1. Kuninkaat, 1. Aikakirja, Joona (valmiit)

Vuoden 2024 aikana Joosuan, 2. Samuelin ja 1. Kuninkaiden kirjojen viimeiset käännöstarkistukset (vaihe 4) suoritettiin paikan päällä Sumbawangassa. Parempien internet yhteyksien vuoksi vuonna 2025 aletaan tarkistamaan myös etänä.

Vaikutukset: Kirkkojen johtajat ovat toivoneet jo kauan ajanmukaista njihankielistä raamatunkäännöstä. Kääntäjä ja pastori **Lastone Mwamulima** kertoo kuluneen vuoden työstä seuraavasti:

”Kääntäessäni Raamattua opin enemmän Raamatusta eri kielillä. Tämä puolestaan on auttanut minua opettaessani seurakunnassa myös Raamattua omalla kielelläni. Myös kääntäjäkoulutus kuluneen vuoden aikana on ollut hyvin hyödyllistä.”